

14. juni 2024

Nasjonalt SRHR-nettverks innspill til NOU 2024: 4 Voldtekt - et uløst samfunnsproblem

Nasjonalt SRHR¹-nettverk takker for muligheten til å gi innspill til Voldtektsutvalgets NOU 2024: 4 Voldtekt - et uløst samfunnsproblem.

Om Nasjonalt SRHR-nettverk

Nasjonalt SRHR-nettverk samler aktører som jobber innenfor feltet, for å sikre samarbeid mot et felles mål hvor alle i Norge får oppfylt sine seksuelle og reproduktive rettigheter og hvor alle har best mulig seksuell og reproduktiv helse, uavhengig av alder, kjønn, status, geografi eller lignende.

Nettverket skal være et forum som kan bidra til en sterkere stemme og større påvirkningskraft i det nasjonale arbeidet med SRHR. Nettverket skal fungere som et møtepunkt mellom relevante aktører og myndigheter og bygge på gjensidig samarbeid mellom aktørene. Vårt mandat kan leses på [srhr.no](https://www.srhr.no).

Nasjonalt SRHR-nettverk vil vise til våre politiske kjernepunkt. Nasjonalt SRHR-nettverk vil:

- Likestille seksuell helse med fysisk og psykisk helse, med vekt på positiv seksualitet
- Øke kompetanse om seksuell helse, kjønn og seksualitet
- Bedre tilbudet og rettigheter for utsatte grupper

Vårt innspill

Nasjonalt SRHR-nettverk er glad for at utvalget er så direkte i sin kritikk av manglende innsats på feltet, og vi mener NOUen er et svært godt kunnskapsgrunnlag i det videre arbeidet for å forebygge voldtekt.

Det er mange av de 30 tiltakene foreslått av utvalget som sammenfaller med Nasjonalt SRHR-nettverks kjernepunkt, og særlig vil vi trekke frem tiltak som omhandler:

- likeverdige tilbud
- kompetanse
- forebygging

---

¹ SRHR står for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Likeverdige tilbud

Nasjonalt SRHR-nettverk mener at alle mennesker har rett til et likeverdig offentlig tilbud. Grupper må ikke bli usynliggjort og stigmatisert, og vi må styrke deres rettssikkerhet. Et interseksjonelt perspektiv er viktig for å ivareta alle minoriteter, øke mangfold og jobbe forebyggende.

Det er behov for forskning for å identifisere og lære mer om målgruppene, og det må jobbes tverrsektorielt for å nå målgruppene.

Nasjonalt SRHR-nettverk vil trekke frem følgende forslag fra utvalget:

- Et likeverdig tilbud for voldtektsutsatte i alle kommuner
- Et likeverdig tjenestetilbud for den samiske befolkningen
- En støttekoordinator for utsatte
- En utvikling av lavterskeltilbudet for utsatte i hele landet
- Et likeverdig helsetjenestetilbud for overgrepssatte barn
- Likeverdige støttetjenester for alle utsatte

Kompetanse

Nasjonalt SRHR-nettverk mener at alle profesjonsutdanninger må inkludere kompetanse om seksuell helse, kjønn og seksualitet, og alle som møter mennesker i sitt arbeid må ha et generelt kunnskapsnivå på området. Helhetlig seksualitetsundervisning fra vugge til grav skal bidra til økt seksuell kompetanse i samfunnet. I tillegg bør myndighetene bidra til folkeopplysning.

Det trengs tverrfaglig og tverrsektoriell innsats for å sikre at alle får god seksuell helse, og her må blant annet utdanningsinstitusjonene inkluderes. Barn og unge må gjennom barnehage og skole få god kunnskap, og de som møter mennesker i sin arbeidshverdag må få god kunnskap.

Nasjonalt SRHR-nettverk vil trekke frem følgende forslag fra utvalget:

- Et kompetanseløft i tjenestene
- Tydeliggjøring og opplæring om avvergings- og meldeplikten

Forebygging

Nasjonalt SRHR-nettverk mener at seksualitet er en del av å være menneske, men likevel blir seksualitet og seksuell helse i liten grad adressert i folkehelsearbeidet. God seksuell helse er en ressurs, og positiv seksualitet, inkludert mangfold og interseksjonalitet, må vektlegges og fremheves. I tillegg til

at seksuell helse er viktig i seg selv er også god seksuell helse viktig for god fysisk og psykisk helse.

Å sikre god seksuell helse er også viktig i et forebyggende perspektiv. Vi er enige i at et forebyggingsløft må skje på flere plan, og vi støtter utvalgets forslag til tredeling:

- hele befolkningen
- personer som har blitt utsatt for voldtekt eller annen seksuell vold
- personer som har begått eller står i fare for å begå voldtekt eller annen seksuell vold

Nasjonalt SRHR-nettverk vil påpeke at det ikke er noen grupper i samfunnet som må stå utenfor et slikt forebyggingsløft, og vi er glade for at utvalget presiserer at de forebyggende tiltak må ha et mangfoldsperspektiv. Vi vil også påpeke at forebygging også må ses i sammenheng med forslagene for likeverdige tilbud og forslagene som omhandler kompetanse. Kunnskap og kompetanse i tjenester og hos de som jobber der er også viktig i et forebyggende perspektiv.

Avslutningsvis vil Nasjonalt SRHR-nettverket støtte anbefalingene fra utvalget om å få på plass en helhetlig og samordnet politikk. Vi ser fra vårt eget arbeid at koordinert innsats samt samordning på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer er helt essensielt for å oppnå resultater.

Følgende medlemmer av Nasjonalt SRHR-nettverk står bak dette innspillet:

- Sex og samfunn
- PolyNorge
- Minotenk
- Tore Holte Follestad
- Landsgruppen av helsesykepleiere NSF
- Norsk forening for klinisk sexologi
- HivNorge
- Amathea
- Wenche Fjeld
- PION – Prostitutertes interesseorganisasjon i Norge
- Nok. Norge
- Unge funksjonshemmede
- Helsestasjon for kjønn og seksualitet
- Helsestasjon for ungdom, Tromsø

- Sex og Politikk
- Reyes Serrano Teruel, helsestasjons- og skolelege

Tillegg:

Voldtekt er et samfunnsproblem på flere nivå. Medlemmene i Nasjonalt SRHR-nettverk representerer ulike deler av feltet, og sammen utgjør våre tilbud, tiltak, initiativ og prosjekter en bredde som vi mener er viktig å belyse. Gjennom konkrete innspill fra nettverkets medlemmer har vi under forsøkt å gi en situasjonsbeskrivelse fra vårt arbeid med tematikken:

Helsestasjon for kjønn og seksualitet, Oslo kommune

Helsestasjon for kjønn og seksualitet er et tverrfaglig lavterskeltilbud med spesialkompetanse på kjønn og seksualitetsmangfold. Vi tilbyr samtaler til barn, ungdom, voksne under 30 år, og foreldre.

HKS jobber særlig med personer som bryter med kjønn- og seksualitetsnormer i samfunnet. Vi ser tydelig hvordan både barn, unge og voksne som tilhører sårbare minoriteter, er ekstra utsatt for vold og overgrep. Vi opplever at kunnskap både i samfunnet generelt, og spesielt blant politikere, journalister, helsepersonell og i skolen om slike minoriteter er svært viktig.

I samfunnsdebatten, og fra helsepersonell, singles skeive og spesielt kjønns mangfoldige ut på måter som skaper minoritetsstress, skam og opplevelse av å være mindre verdt. Mangel på tillit til samfunnsinstitusjoner fører til at sårbare personer ikke søker hjelp. Mangel på adekvat helsetilbud fører til at folk søker usikre måter å skaffe helsehjelp selv.

Det HKS observerer når det gjelder økt sårbarhet og minoritetsstress innenfor feltet kjønns- og seksualitetsmangfold vil i stor grad gjelde andre minoriteter også – og i særdeleshet for personer som tilhører flere minoritetsgrupper.

Vi ser behov for at mangfoldsfokus bør inn i alle relevante utdanninger, som jobber med mennesker eller har makt til å påvirke holdninger i samfunnet, fra journalister, til jurister, politi, sosialarbeidere, lærere, helsepersonell og sikkert flere. Det vil ta for lang tid å utdanne en ny generasjon med mer kunnskapsrike aktører, derfor må det også settes inn gode kunnskapshevingstiltak i dag, og det må finnes spesialtilpassede hjelpetjenester for ulike sårbare minoritetsgrupper som i dag ikke

møtes med tilrettelagt hjelp, og dermed i mindre grad benytter seg av de tilbudene som finnes.

Et eksempel fra HKS sitt forebyggende arbeid er undervisningsopplegget "Spør først!". Dette har som mål å forebygge seksuelle overgrep og fremme en positiv og trygg seksualitet. En kunnskapsbasert og positiv seksualitetsundervisning, gir barn og unge kunnskap om det sunne og gode de kan si ja til, like mye som hvordan man setter grenser. En kunnskapsbasert og god seksualitetsundervisning bør også ha et inkluderende språk som omfatter, inkluderer og normaliserer alle minoritetsgrupper. Det bør også gi kunnskap til alle de som er rundt barnet, inkludert helsesykepleiere, lærere og foreldre. «Spør først!» er et undervisningsopplegg som holdes både på barneskole, ungdomsskole og videregående, og følger barnet gjennom ulike faser av barndommen og er alderstilpasset. Vi har pilotert undervisningen på 2000 elever, 600 foreldre og kurser nå helsesykepleier i hele landet. Erfaringene fra elevene er at dette er temaer de er glad for at vi tar opp og at det øker deres bevissthet rundt deres handlingen.

Sex og samfunn

Sex og samfunn er Norges største fagsenter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Vi møter årlig 40.000 unge med spørsmål knyttet til seksuell helse. Vårt innspill kommer fra en av våre sexologiske rådgivere, Nanna Klingenberg: Som sexologisk rådgiver ved Sex og samfunn stiller jeg alle pasientene de samme spørsmålene ved førstegangssamtalen, og ett av disse er som følger: har du opplevd noe uønsket knyttet til kropp eller seksualitet? Etter at vi formulerte spørsmålet på denne måten kommer det frem ekstremt mange historier om overgrep som vi nok ikke ville ha fått tak i før, fordi ungdommene ikke har turt å si fra. De fleste har tenkt at voldtekt betyr å bli overfalt på åpen gate av en fremmed, og en voldtekt mens man sover på fest, eller av en partner, er ikke like lett å si fra om. Pasientene jeg møter søker gjerne sexologisk rådgivning da de opplever å ha smerter i underlivet eller lav seksuell lyst, og ofte avdekkes det alvorlige traumer, dårlig allmenntilstand, frykt, angst, depresjon og generelt ubehag og smertetilstander i kroppen. Felles for mange er at de ikke har fått hjelp eller oppfølging. og har heller ikke snakket med noen om det, men heller prøvd å si til seg selv at det går over. De av pasientene som har søkt hjelp for psykiske eller kroppslige plager og gått jevnlig til psykolog eller fastlege, forteller gjerne at de ikke har opplevd å bli spurt noe om seksualitet eller negative opplevelser, og derfor ikke turt å si noe om det.

Tilbakemeldingene vi får er at de ikke ante at det var noe sted de kunne få hjelp, og at de skulle ønske at de visste om det før. Mange forteller at de har gått og båret på

det alene i mange år, og at de veldig gjerne skulle fått hjelp tidligere, slik at de hadde sluppet plagene de opplever nå.

Helsestasjon for ungdom, Tromsø

Fra HFU ble etablert i Tromsø i 2000, har ungdom i alderen 13-20 år, siden 2024 13-25 år, hatt et tilgjengelig og kjent helsetilbud. HFU har i alle år invitert 10 klassene i kommunen (nær 1000 elever) på Seksualitetsundervisning, og har gjennom dette undervist om kropp og seksualitet. Tema knyttet til positiv sex har vært sentral, men vi har også tematisert de mer utfordrende aspektene ved ung seksualitet. Ulike filmer har gjennom årene bidratt til å berøre tema som for eksempel grenser, voldtekt, hva skjer i ruspåvirket med mer. Vi opplever dette som et viktig møtepunkt. Samtidig er det et kort møtepunkt, hvor det også handler om at de unge skal bli kjent med tilbudet vårt. Elevene forteller om variabel undervisning fra skole (enten lærer eller helsesykepleier). Gjennom årene har en på HFU møtt en del som har opplevd voldtekt. Det kan være sovevoldtekter, voldtekter som har skjedd under ruspåvirket tilstand, de som har mast seg til sex og voldtekter av mer grov karakter. Felles for mange; de anmelder ikke. Enten fordi det blir sagt at «han er jo egentlig grei» (ting skjer på fest), de vet ikke hvem overgriper er, de har vært ruspåvirket (narkotika) selv og tør ikke (lenge siden), og andre ulike settinger. Så har man også møtt de som har anmeldt en voldtekt, og som i ettertid har blitt «shamet» av medelever for det.

Dette er et stort og alvorlig felt. Internett og tilgang til pornofilmer og annet seksualisert materiale som kan være av grov karakter, bidrar neppe positivt til å styrke trygg og positiv seksualitet. Samtykkelov kan være en viktig vei, kunnskap er viktig og generelt en mer åpen og trygg tilnærming til kropp og seksualitet ønskes.

Sex og Politikk

Sex og Politikk er landets største tilbyder av gratis, helhetlig seksualitetsundervisning tilpasset læreplanverket, et arbeid som har foregått i over tretten år. Vi jobber inn mot samtlige av skolens trinn, samt på barnehagelærerutdanninger, for å sikre at barn og unge får faglig forankret informasjon om temaer som positiv seksualitet, relasjoner, grenser, samtykke, mangfold, kommunikasjon og digital dømmekraft. I arbeidet vårt jobber vi også for at undervisere skal få bedre opplæring i seksualitetsundervisning, slik at de kan føle seg trygge og kompetente under undervisningen. Gjennom våre brukerundersøkelser og kontakt med lærere og elever opplever vi at det er et stort ønske og behov for en styrking av seksualitetsundervisningen i skolen, som et

essensielt ledd i det forebyggende arbeidet mot voldtekt. En observasjon vi deler med Voldtektsutvalget.

Basert på ønsker fra lærere, erfaringer fra klasserommet og organisasjonens opplevelse av voldtekt som et markant samfunnsproblem initierte vi i 2022-2024 et undervisningsprosjekt som helt spesifikt rettes inn mot voldtekt. Sex og Politikk har ledet prosjektsamarbeidet med dokumentarfilmskaperne i Stray Dogs productions. Prosjektet er støttet av Konfliktrådet, og baserer seg på undervisning og visning av dokumentarfilmen "Ikke en sånn fyr." I filmen møter elevene regissøren, som selv har blitt utsatt for voldtekt, tre personer som er dømt for voldtekt. Samtalene tar elevene gjennom prosessene de tre har vært gjennom, fra anmeldelse, rettssak, soning og løslatelse. Vi komplimenterer filmvisningen med samtaleoppgaver og diskusjon underveis. Erfaringene fra samtalene er at elevene er engasjerte og lærevillige, men at mange sitter med fordommer om kjønn og seksualitet. For eksempel opplever vi at mange hevder at falske voldtektsanmeldelser er vanlig og/eller at hvis man er beruset så har man selv delvis ansvar for voldtekten. Vi tror at dersom elevene hadde fått solid helhetlig seksualitetsundervisning fra første klasse, ville man hatt muligheten til å forebygge enda bedre.

Vi har opplevd enorm interesse for dette prosjektet, både fra elever og lærere, men i likhet med våre kollegaer i Nasjonalt SRHR-nettverk driftes vårt forebyggende undervisningsarbeid i stor grad på prosjektmidler og kortvarige tilskuddsmidler. Vi skulle gjerne ha kunnet utvide hele tilbudet vårt for å bedre drive forebyggende undervisning i skolen, men da er vi avhengig av økonomisk stabilitet. En helhetlig og målrettet innsats for å styrke seksualitetsundervisningen i skolen for å forebygge voldtekt krever samarbeid og prioritering på tvers av beslutningsmyndigheter, fra politisk ledelse, til fylker, kommuner og skoleledelse. Et ledd i denne innsatsen bør være å styrke finansiering til aktører som tilbyr gratis helhetlig seksualitetsundervisning